

УДК 343.13

Христина Грицак,*аспірант кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

АНАЛІЗ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СТРОКИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Стаття присвячена аналізу основних положень кримінального процесуального законодавства, що стосуються визначення строків досудового розслідування. Здійснено аналіз нововведених норм у КПК України в частині визначення строків з моменту внесення відомостей у ЄРДР до повідомлення особи про підозру, також з моменту повідомлення про підозру і до завершення досудового розслідування у вигляді затвердження обвинувального акта та підстави продовження строків досудового розслідування в межах загального строку досудового розслідування.

Ключові слова: досудове розслідування, досудове слідство, строки, повідомлення про підозру, обвинувальний акт.

Постановка проблеми. У статті акцентовується увага на необхідності визначення розумного та правильного строку досудового розслідування. Окрім того, непоодинокими є випадки безпідставного продовження строку досудового розслідування навіть за відсутності прямих доказів вини підозрюваного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням досудового розслідування активно займаються такі вчені, як І. В. Цюприк, Д. О. Алексєєва-Процюк, А. А. Бабич, А. В. Столітній, Р. О. Корякін, М. О. Яковенко та багато інших.

Формування цілей статті. Основною метою даної статті є визначення загального принципу обрахунку строків досудового розслідування з урахуванням тяжкості скоєного злочину та підстав, необхідних для продовження таких строків.

Виклад основного матеріалу. За останній рік у законодавчій сфері відбулося багато кардинальних змін. Судова реформа отримала свій старт, створено новий Верховний Суд України, який тепер є вищим органом правосуддя, тобто касаційною інстанцією. Окрім того, отримали нову редакцію і процесуальні кодекси, серед яких Господарський процесуальний кодекс, Цивільний процесуальний кодекс, Кодекс адміністративного судочинства та Кримінальний процесуальний кодекс.

У чому ж полягають такі зміни та до чого вони призведуть? На ці питання неодноразово робили спроби відповіді як самі законотворці, так і науковці, практики. Основою стала, безперечно, судова реформа, яка ознаменовує новий підхід до

відправлення правосуддя. Проте для нас інтерес становлять зміни, які привели в “процесуальний шок” співробітників слідчих органів, органів прокуратури та оперативних працівників.

Так, відповідно до Закону України “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів”, прийнятого 03.10.2017 скорочено строки досудового розслідування. [1]

У статтю 219 КПК будуть внесені зміни, які запрацюють уже 16 березня 2018 року, та будуть викладені в такій редакції:

«1. Строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження.

Строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особи про підозру становить:

- 1) шість місяців – у кримінальному провадженні щодо кримінального проступку;
- 2) дванадцять місяців – у кримінальному провадженні щодо злочину невеликої або середньої тяжкості;

3) вісімнадцять місяців – у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Досудове розслідування повинно бути закінчено:

1) протягом одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;

2) протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину».

Відповідно до такого положення, наприклад, у разі розслідування особливо тяжких злочинів, санкція яких передбачає позбавлення волі до 15 років або довічне, підозрюваного повинні знайти та вручити йому підозру протягом 18 місяців з дня реєстрації відомостей про кримінальне правопорушення в ЄРДР. Повідомлення особі про підозру – це вже фактично обвинувальний акт, як часто буває на практиці. Тобто слідство вже зібрало досить доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій і отримало підтвердження винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Проте така робота потребує багато часу. Одне документування особи може зайняти від півроку до року. А якщо йдеться про злочинне угруповання, то для доведення за такою частиною статті потрібно документувати усіх членів угруповання як окремо, так і разом.

Недарма практичні працівники, представники органів слідства, прокуратури, детективи НАБУ зверталися до Президента України з проханням накласти вето на такі нововведення, адже вони суттєво ускладнять роботу слідчим та оперативним працівникам з огляду на велику кількість факторів: складність кримінального провадження, велику кількість фігурантів, технічні можливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій, завантаженість слідчого тощо.

Проте і тут знайшлася можливість для відхилення від загального правила. Разом зі змінами в строках досудового розслідування вступають у силу і положення про продовження строку досудового розслідування.

Так, статтю 294 буде викладено в такій редакції: якщо досудове розслідування злочину або кримінального проступку до моменту повідомлення особі про підозру неможливо закінчити у строк, зазначений в абзаці другого частини першої статті 219 цього Кодексу, вказаний строк може бути неодноразово продовжений слідчим суддею за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, на строк, встановлений пунктами 1-3 частини другої статті 219 цього Кодексу. Тобто у разі неможливості завершити досудове розслідування

впродовж 18 місяців такий строк може бути продовжено ще на 18 місяців.

Якщо внаслідок складності провадження неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, зазначений у пункті 1 абзацу третього частини першої статті 219 цього Кодексу, він може бути продовжений в межах строку, встановленого пунктом 1 частини другої статті 219 цього Кодексу, районним (міським) або іншим прирівняним до нього прокурором.

Якщо з дня повідомлення особі про підозру у скоєнні злочину досудове розслідування (досудове слідство) неможливо закінчити у строк, зазначений у пункті 2 абзацу третього частини першої статті 219 цього Кодексу (протягом двох місяців), він може бути продовжений в межах строків, встановлених пунктами 2 та 3 частини другої статті 219 цього Кодексу:

1) до трьох місяців – керівником місцевої прокуратури, заступником Генерального прокурора;

2) до шести місяців – слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з керівником регіональної прокуратури або його першим заступником чи заступником, заступниками Генерального прокурора;

3) до дванадцяти місяців – слідчим суддею, за клопотанням слідчого, погодженим з Генеральним прокурором чи його заступниками.

При цьому загальний строк досудового розслідування не може перевищувати [2]:

1) двох місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;

2) шести місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості;

3) дванадцяти місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Таким чином, після неодноразового продовження строку досудового розслідування на 18 місяців до повідомлення особі про підозру, з моменту вже повідомлення про підозру слідчий має завершити досудове провадження протягом двох місяців і скерувати обвинувальний акт до суду. Проте після повідомлення про підозру у вчиненні особливо тяжкого злочину, в межах загального строку – 12 місяців із дня повідомлення особі про підозру, можна ще продовжити строк досудового до 12 місяців, але вже за погодженням з Генеральним прокурором або його заступником, або ж на менший строк – до трьох місяців за погодженням із керівником місцевої прокуратури.

Строк досудового розслідування злочину може бути продовжений до трьох місяців, якщо його не можливо закінчити внаслідок складності провадження, до шести місяців – унаслідок особливої складності провадження, до дванадцяти місяців – унаслідок виняткової складності провадження. У такому разі слідчому доведеться обґрунтувати, чому продовження до трьох місяців на підставі саме “складності провадження”, до шести місяців – на підставі “особливої складності” та до дванадцяти місяців – на підставі “виняткової складності”.

Бувають випадки, коли захисник підозрюваного подає клопотання проти продовження строків досудового розслідування через недоведеність слідчим потреби у такому продовженні.

Так, наприклад, адвокат Демченко Сергій Олексійович у своєму запереченні обґрунтовано посилався на такі підстави для відмови у продовженні строку досудового розслідування:

- у клопотанні слідчого про продовження строку досудового розслідування не міститься жодного обґрунтування того, в чому саме полягає особлива складність даного кримінального провадження;

- у клопотанні слідчого не міститься посилок на докази, якими обґрунтовується підозра, оскільки в якості останніх зазначено лише перелік рішень та висновків, що стосуються трудових правовідносин, які жодним чином не вказують на обґрунтованість підозри;

- також зазначена наявність якихось абстрактних показань свідків та інших матеріалів кримінального провадження в їх сукупності. Таким чином, клопотання не містить вказівки на жоден абстрактний доказ, яким обґрунтовується підозра у зв'язку з відсутністю їх як таких;

- обставини, викладені у повідомленні про зміну раніше повідомленої підозри не відповідають дійсності та свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру [3, с. 1-5].

Як бачимо, під час обґрунтування необхідності продовжити досудове розслідування слідчому потрібно чітко зазначити, з якою метою та для досягнення яких цілей необхідно продовжити строк досудового розслідування.

Прикладом правильного підходу до цього питання є таке обґрунтування необхідності продовження строку досудового розслідування.

Досудове розслідування розпочате 01.11.2012 прокурором Н-ської області щодо сільського голови Н-ського району І. за фактом вимагання та одержання хабара в розмірі 13500 доларів США від П. за ознаками кри-

мінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України.

Досудовим слідством встановлено, що 01.11.2012 близько 9 год. І., обіймаючи посаду сільського голови, яка згідно зі ст. 25 Закону України „Про державну службу” належить до 4 категорії і пов'язана з виконанням організаційно-розпорядчих обов'язків, будучи службовою особою, яка займає відповідальне становище, діючи умисно, з корисливих мотивів, які полягали в його протиправному збагаченні, вимагав та одержав від П. хабара в розмірі 13500 доларів США за сприяння з використанням свого службового становища у прийнятті сесією сільської ради рішення про надання дозволу на виготовлення технічної документації на право власності на земельну ділянку площею 0,3 га для будівництва та обслуговування житлового будинку і господарських споруд та видачу виписки з вказаного рішення сесії за № 10 від 15.11.2012 для подальшого оформлення на її підставі права власності на зазначену земельну ділянку. Після одержання хабара І. був викритий працівниками УСБУ в області на місці вчинення кримінального правопорушення.

01.11.2012 о 09.30 год. за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, затримано у порядку ст. 208 КПК України І., 01.01.1970 року народження, уродженця та жителя м. Н-ська, вул. Н-ська, 13, громадянина України, українця.

01.11.2012 І. вручено письмове повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України.

03.11.2012 Н-ським міським судом щодо підозрюваного І. обрано міру запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Допитаний цього ж дня як підозрюваний І. в інкримінованому йому кримінальному правопорушенні своєї вини не визнав та від дачі показань відмовився.

Незважаючи на невизнання підозрюваним І. своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, його вина в інкримінованому злочині повністю підтверджується зібраними у провадженні матеріалами досудового слідства, а саме:

- протоколом огляду місця події від 01.11.2012;

- протоколом огляду грошових коштів, їх помічення та вручення П.;

- висновками хімічної, почеркознавчої та фотоскопічної експертиз;

- протоколом огляду системного блоку та документів, вилучених у Н-ській сільській раді;

- показаннями свідків;
- речовими доказами;
- іншими матеріалами справи у їх сукупності.

Двомісячний строк слідства закінчується 01 січня 2013 року. Однак завершити досудове розслідування до вказаного строку не представляється можливим, оскільки необхідно отримати висновки призначених експертиз, дослідити та перевірити всі доводи підозрюваного, а також усунути наявні протиріччя для остаточного та беззаперечного доведення вини І. в інкримінованому останньому кримінальному правопорушенні.

Таким чином, у кримінальному провадженні необхідно виконати таке:

- отримати висновки почеркознавчих та фоноскопичних експертиз;
- отримати матеріали виконаних доручень із УСБУ в Н-ській області;
- виконати вимоги ст. 290 КПК України;
- скласти обвинувальний акт та реєстр матеріалів досудового розслідування.

Провести вказані слідчі дії та експертизи у передбачений законом строк не представляється можливим у зв'язку зі значною кількістю та тривалістю проведення експертиз, без висновків яких не можливо завершити досудове розслідування.

На підставі викладеного, беручи до уваги, що для виконання зазначених слідчих дій необхідний строк не менше одного місяця, керуючись ст.ст. 110, 294, 295 КПК України,

Стаття посвячена аналізу основних положень уголовного процесуального законодавства, касаючихся определения сроков досудебного расследования. Осуществлен анализ вводимых норм в УПК Украины в части определения сроков с момента внесения сведений в ЕРДР и сообщения лицу о подозрении, также с момента уведомления о подозрении и до завершения досудебного расследования в виде утверждения обвинительного акта, и основания продления сроков досудебного расследования в рамках общего срока досудебного расследования.

Ключевые слова: досудебное расследование, следствие, сроки, сообщение о подозрении, обвинительный акт.

The article is devoted to the analysis of the main provisions of the criminal procedural legislation concerning the definition of the terms of pre-trial investigation. The analysis of the newly introduced rules in the Code of criminal procedure of Ukraine regarding definition of terms after entering data in YERDR and the message to suspicions, as from the notification of suspicion and to complete the preliminary investigation as approval of guilty act and grounds for extension of preliminary investigation within the common pre-trial investigation period.

Key words: pre-trial investigation, pre-trial investigation, period, notice of suspicion indictment.

прошу продовжити строк досудового розслідування на три місяці [4, с. 97-98].

Висновки.

Отже, можемо говорити про те, що зі зміною чинних норм про строки досудового розслідування зміниться і підхід органів досудового слідства до розслідування злочинів, особливо тяжких та особливо тяжких. Практично унеможливляється підстави для затягування досудового слідства з ініціативи самих слідчих, проте з'являться нові проблеми пришивдшеного досудового слідства.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19/page>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran2078#n2078>

3. Заперечення на клопотання про продовження строку досудового розслідування у кримінальному провадженні / Адвокат Демченко Сергій Олексійович. – С. 1-5.

4. Проекти процесуальних документів. – Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. – С. 97-98.